

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיר"ק ירושלים תוכב"א

סעודה שלישית פרשת

תזריע מצורע תש"ב

הנגעים להאומות, ואתם לאכול ולשתות ולעסוק בתורה

- ענין מִהֲרַת הַמְצוֹרֶעַ, רומז על הגאולה, ומהרת ישראל לעתיד לבא •
- ישמח משה: ענין הַשְׁתַּעֲבָדוֹת הַפְּחוֹת לְהַנְכָּד נלמד מענין הקרבנות ומאכילה ושתיה, שיתעורר לְשִׁעְבָד עצמו להש"ת • במתן תורה נתרפאו ישראל מכל מומין ונגעים, ולאחר חטא העגל חזרה • גם קצת התורה שיש בדור הזה חשוב בשמים, בצירוף אורך הגלות • עסק התורה משמחת את הלב • עיקר חשיבות התורה הוא לאחר ששב בתשובה ונתמחר • אליהו הנביא הוא פינחס, ונקרא כְּהֵנָּה רָבָא, ופִּהֵן הַעֲלִיָּין • מלך המשיח יחזיר את כל ישראל לתשובה עוד טרם יעשה שום דבר בענין הגאולה והחירות • של"ה הקדוש: ישראל אומרים שירה בזמן הגלות על הישועה העתידה לבא, מחמת גודל האמונה • בזמן הגלות יש להתחזק בשמחה ע"י אמונה וצפייה להישועה העתידה •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"א לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ושיקאל לא יעשו עולה, וכבר נאמר ואל תשכן באהלך עולה (איוב יא, יד).

צו מנדב זיין לרגל א שמחה א יאצייט רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס קפט

★ ★ ★

אביסל קלאר (16 מינוט)

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16-4-320

צו הערן די יעקארדינג:
דרוק 1. - פאר קונטרס
189
פאר הערות דרוק 3

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110

לשון קדשו
צענטראלע נומער:
929-522-1515

פדנס השבוע

הר"ר ליפא ווייס הי"ו

לרגל אירוסים בתו שתחי

עב"ג החתן יושע העשיל נ"י בהר"ר חיים מאיר ברים הי"ו

ובהאי שעתא נברכהו בברכת תודה, על אשר עומד לימינו זה רבות בשנים,
וידיו רב לו לזכות את הרבים בהפצת הקונטרסים בעיר לאנדאן הבריה יצ"ו

בברכה מרובה, מערכת לשון קדשו

• ברכת מזל טוב •

הר"ר משה עמרם הערמאן הי"ו
לרגל אירוסים בנו החתן אהרן יעקב נ"י
עב"ג בת הר"ר חיים הערש קויפמאן הי"ו

הר"ר אברהם יקותיאל קאהן הי"ו
לרגל אירוסים בתו הכלה עב"ג החתן שמעון נ"י
בן הר"ר משה חיים אקערמאן הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שייזכו לזכות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ק המפורסם פועל ישועות בקרב הארץ

רבי ישעי' ב"ר משה זצ"ל מקערעסטי

יומא דהילולא ג' אייר תרפ"ה

זכותו ינן עלינו ועל כל ישראל

האשה החשובה והצנועה המפורסמת במעשיה המובים

מרת פערל ע"ה

בת הרה"ג ר' זאב (פעפער) ז"ל

אשת הרה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא קויפמאן ז"ל
נפמרה ח' אייר תשע"ה לפ"ק

הרב החסיד המרומם, ינע בתורה, למד ולימד,
רודף צדקה וחסד, דבק נפשו בצדיקים ובספריהם הק'

רבי אליעזר אבא ז"ל הערמאן

ב"ר חיים הכהן ז"ל

נפמרה ח' אייר תשנ"ג

KolSatmar.com

א

קושיזות ודקדוקים בפרשת תזריע

במדרש: כששמעו ישראל פרשת נגעים נתקראו, אמר להם: אלו לאומות העולם, ואתם לאכול ולשתות 'ולשמוח'. ובמקום אחר איתא במדרש, ואתם לאכול ולשתות 'ולעסוק בתורה'.

אדם* כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה] בעור בשרו לנגע צרעת.

זאגט דער מדרש², כששמעו ישראל פרשת נגעים, נתקראו. אמר להם הקב"ה אל תתקראו, אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות 'ולשמוח'.

אזוי ברענגען זיי דעם מדרש דא אָט.

ב

[ובמקום אחר] אין מדרש רבה³ שטייט אָן אַנדער לשון, אמר להם אלו לאומות העולם, ואתם לאכול ולשתות 'ולעסוק בתורה'.

ג

קושיא א

וקשה אומרו אלו לאומות העולם, דהלא דיני נגעים אינו נוהג בנכרים

א) נאָר אויף אַלענפאַלס איז שווער, וואו קומט אָהער די אומות העולם. [והלא דיני] נגעים איז דאָך נישט פאַר די אומות העולם, [שהרי] בפרוש בין איך זיי ממעט, דבר אל בני ישראל למעט אומות העולם, אומות העולם זענען נישט מטמא בנגעים, [אזוי שטייט] בפרוש אין די משנה⁴.

ד

קושיא ב

גם אומרו ואתם לאכול ולשתות ולשמוח, או ולעסוק בתורה, אינו מובן מה שידך זה למה שנתיראו ישראל מן הנגעים

ב) דערנאָך [דארף מען פאַרשטיין] דער 'אויספיר', לאַכול ולשתות ולשמוח, [או ולעסוק בתורה]. דמה שייך כל זה ליראתם של ישראל מפני הנגעים.

* חסר משהו בתחילת הריקאָרדינג.

² בויקרא רבה (טו, ד): אדם כי יהיה בעור בשרו, הדא הוא דכתיב (משלי יט, כט) נכוננו ללצים שפטים, מוכנים היו ללצים דינים וכו'. משל למטרונה שנכנסה לתוך פלטיין של מלך, כיון דחמית מגליבא תלן [כיון שראתה רצועות ללקות שהם תלויים], דחלת [נתייראה], אמר לה המלך אל תתקראו, אלו לעבדים ולשפחות, אבל את לאכול ולשתות ולשמוח. כך כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתקראו, אמר להם משה אל תתקראו, אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות 'ולשמוח', שנאמר (תהלים לב, י) רבים מכאובים לרשע ובהוטח בה' חסד יסובבנו.

³ במקום אחר. והוא במדבר רבה (נשא יג, ד): לכך נאמר נכוננו ללצים שפטים [ומהלמות לגו כסילים], מהו מהלמות, שלשה תיבות, אמר ר' ברכיה מה לו מות. אמר ר' אבין, משל למטרונה שנכנסה לפלטיין וחתה שוטיא וברדליא, והיא מדחלא, אמרו לה בני פלטיין דידה, לא תדחלי, אלו לעבדים ולשפחות הם, אבל את לאכול ולשתות ולהתכבד, כך כנסת ישראל כששמעו פרשת אלות ונגעים התחילו מתקראין, אמר להם משה, אלו לעובדי כוכבים, אבל אתם לאכול ולשתות 'ולעסוק בתורה'.

⁴ במשנה נגעים (ג, א): הכל מטמאין בנגעים, חוץ מן הנכרים וגר תושב. ועוד שם (יב, א): כל הבתים מטמאין בנגעים, חוץ משל נכרים. - ומפרש הרע"ב: כל הבתים. ודוקא בארץ ישראל, דבבית ארץ אֲחֻזַּתְכֶּם כתיב (מצורע יד, לד): חוץ משל נכרים. אם קנו בית בארץ ישראל. דהכי משמע, אֲחֻזַּתְכֶּם מיטמאה בנגעים, ואין אחוזת הנכרים מיטמאה בנגעים. וכשם שאין אחוזתם מיטמאה בנגעים, כך בגדיהם וגופם אין מיטמאים בנגעים. (ומקורו בתורת כהנים, מצורע ה, י).

ה

קושיא ג - מתוך הדרוש

למה נתייראו ישראל כל כך כששמעו פרשת נגעים

(ג) [גם צריך ביאור תחלת דברי המדרש, כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו. דאינו מוכן אל מה ולמה גדלה יראתם של ישראל, כששמעו פרשת הנגעים].
(התירוץ בדברי רבינו באות נט)
(ראה עוד קושיות על פרשת תזריע, באות טו-יז)

ו

קושיות ודקדוקים בפרשת מצורע

ס'שטייט זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן. [ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצורע].

ז

קושיא ד

להבין אומרו זאת "תהיה" תורת, שהוא בלשון עתיד, וגם הוא מיותר, וכמו שמצינו בשאר מקומות שנאמר רק "זאת תורת"

(ד) איז דאך איבעריג דער זאת "תהיה" [תורת], איבעראל שטייט [רק] וזאת תורת, ס'שטייט אסאך מאל "זאת תורת", דעס לשון דאס געפינט מען אסאך מאל אין די תורה, [און] ס'שטייט נישט "תהיה", [ווייל] אודאי ווייסט מען אז ס'וועט זיין אזוי, [ואם כן גם כאן היה לו לומר] "זאת תורת" המצורע ביום טהרתו, וואס איז דער "תהיה" [דמשמע לשון עתיד].

ח

קושיא ה

כל הלשון זאת תהיה תורת הוא לכאורה מיותר, דמה צורך להקדמה זו.
ובפרט מה שאמר לשון "תורת", שהוא נדרש בכל מקום

(ה) דער גאנצער [לשון "זאת תורת"] (הוא גם כן מיותר. והראיה שהרין איבעראל וואו ס'שטייט תורת קומט [עס] מרבה זיין, [וכמו שדרשו בפסוק זאת תורת העלה^ה (צו ו, ב), [וכן] איבעראל קומט [עס] עפעס מרבה צו זיין.
[ואם כן צ"ב] לכאורה וואו קומט עס אהער [כל לשון זה], זאל ער זאגן פשוט דעם דין, [אז] א מצורע ביום טהרתו, והובא אל הכהן.

ט

קושיא ו

אומרו והובא אל הכהן, גם כן מיותר, שהרי מבואר כל זה אה"כ בכתוב

(ו) דערנאך [איז שווער] וואס איז דער והובא אל הכהן. ס'שטייט [דאך שוין ויצא הכהן וגו'] וראה הכהן [והנה נרפא נגע הצרעת. ואם כן מיותר כל המאמר של והובא אל הכהן].

^ה ופירש רש"י שם: זאת תורת העלה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין איהו אם עלה ירד ואיהו אם עלה לא ירד, שכל "תורה" לרבות הוא בא, לומר תורה אחת לכל העולים, ואפילו פסולין, שאם עלו לא ירדו. [ומקורו בגמרא זבחים כז: ועוד].

י

קושיא ז

ועוד שאינו מוכן מה שאמר וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן, כי הלא המצורע אסור ליכנס במחנה, והכהן צריך לצאת אליו, ולא שהוא יבא אל הכהן

ז) דערנאָך 'ער' גייט דאָך אַרויס, דער כֹּהֵן, [כמו שאמר אחר זה וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה], וואָרן דער מצורע טאָר דאָך נישט אַריינקומען אין די מַחֲנֶה כְּהוֹנֵה אַרְיִין, [און] נישטאמאָל אין די מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, מ'איז דאָך אים מְשַׁלַּח חוּץ מִג' מחנות'. ער [הכהן] מוז דאָך אַהֲיִן גִּיין [אל המצורע] זען [שנרפא נגע הצרעת. ואם כן אינו מוכן כלל] וואָס איז דער וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן.

יא

קושיא ח

לחבין אומרו וְהוּבָא בלשון נפעל, ע"י אחרים, ולכאורה היה לו לומר "ובא"

ח) דערנאָך וואָס איז דער וְהוּבָא [בלשון נפעל, אַז] מ'וועט אים ברענגען [ע"י אחרים. והיה צריך שיאמר] "ובא" אֶל הַכֹּהֵן, וואָס איז דער וְהוּבָא, אַז מ'ברענגט אים.

יב

אין מדרש תנחומא שטייט טאָקע' [אַז] ס'מיינט וְהוּא בָּא.

יג

קושיא ט

במדרש מביא לכאן הפסוק וְלָרְשָׁע אֹמַר אֱלֹקִים מַה לָּךְ לִסְפֹּר חֲקֶי, וצ"ב השייכות

ט) דער מדרש זאָגט אין מדרש רבה (טז, ד), זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוָה, זה שאמר הכתוב (תהלים ג, טז) וְלָרְשָׁע אֹמַר אֱלֹקִים מַה לָּךְ לִסְפֹּר חֲקֶי וְתִשָּׂא בְרִיתִי עָלַי פִּיךָ. [וצריך ביאור הכוונה והשייכות].

יד

ישוב הקושיות בפרשת תזריע

הקדמה לישוב קושיא א - (עד אחר אות ל)

במדרש דורש מראות נגעים על הד' מלכויות של אומות העולם שמושעבדים את ישראל בגלות.

ומסיים, לפי שבעולם הוזה הכהן ממחר הנגע, אבל לעתיד הקב"ה ממחר את ישראל

לְאָמִיר זַעַן [לבאר דברי המדרש בפרשת תזריע].

ס'שטייט אין מדרש רבה¹, אַדָּם פִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת, זוּ בְּכָל, [נספחת זו] מְדִי, בְּהֵרַת זוּ יוֹן, נֶגַע צִרְעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם, זה אֲדָוָם. וְהִיא כְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צִרְעַת, לפי

¹ כמבואר בגמרא פסחים (טז.) וברש"י כאן (ובתוריע יג, מו). [ועיין בסמוך בלשון התנחומא].

² בתנחומא (מצורע, סימן א): מהר "וְהוּבָא" אֶל הַכֹּהֵן, הוא בָּא. למה, שהכל רחוקים וּבְדִלִים ממנו, שכן דוד אומר (תהלים לח, יב) אֶהְיֶה יָרֵעִי מִגִּדִּי יִצְמְדוּ וְקִרְבֵּי מִרְחֹק עֲמָדוּ, וכן הוא אומר (תזריע שם) בְּכָד יֵשֵׁב מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ, מַחוּץ לַמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, לִכְן נֹאמַר "וְהוּבָא" אֶל הַכֹּהֵן, וְהוּא בָּא.

³ בויקרא רבה (טז, ט): שְׂאֵת זוּ בְּכָל, על שום (ישעי' יד, ד) וְנִשְׂאֵת הַמֶּשֶׁל הַזֶּה על מֶלֶךְ בְּכָל וְאֶמְרַת אֵיךְ שֶׁבַת נִגַּשׁ שְׂבָתָהּ מִדִּהְיָה. רבי אבא בר כהנא אמר שְׂבָתָהּ מִדִּהְיָה, מלכות שהיא אומרת 'מְדוּד וְהָבֵא'. רבי שמואל בר נחמן אמר, מלכות שהיא 'מְדִהְיָה' [מלשון דאבון נפש] פנים של אדם בשעה שבא אצלה. ורבנן אמרי, על שום רִישִׁיָּה 'דִּדְהָב', אֲנֵת הוּא רִאשֶׁה דִּי דִּהְבָּא (דניאל ב, לח). סִפְתָּה זוּ מְדִי, שהעמידה הֶמֶן הרשע שֶׁשָּׁף כְּנָחֶשׁ, על שום (בראשית ג, יד) עַל גִּחְזָךְ תֵּלֶךְ. בְּהֵרַת זוּ יוֹן, שהיתה 'מְבַהֲרֵת' [עושה רושם כמו בְּהֵרַת] בגזרותיה על ישראל, ואומרת

שבעולם הזה הכהן מטהר את הנגעים, אבל לעתיד לבוא אני מטהר אתכם, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם.

טו

קושיא י

ויש להבין קישור הדרש עם הפשט, דהפשט מיירי ממראות נגעים וצרעת, והדרש מיירי מהאומות העולם

איז לכאורה אַ פֿלא דער גאַנצער מדרש.

(י) קודם ער נעמט עס עפעס אַרויס אינגאַנצן פונעם פֿשט.

דער פֿשט איז ס'וועט זיין נגעים, ס'איז דאָ גאַנצע הֶלְכוֹת, הֶלְכוֹת נגעים, אין 'די' פסוקים, מ'זאָל קוקן [את הנגע, און ווין] ער פירט דאָן אליין אויך אַזוי אויס [בהמדרש] הכהן מטהר את הנגע, [ולפי פשוטו הכל] הֶלְכוֹת.

נו וויאָזוי גייט עס גאָר [אָרויף], מיינט מען גאָר די אומות, די גִּלּוֹת'ער, די אומות וואָס אידן זענען געווען ביי זיי אין גִּלּוֹת. [וואָס] לפי זה גייט עס דאָן גאָר אַרויס אינגאַנצן פונעם ענין פון נגעים, מיינט מען גאָר די אומות, נישט נגעים.

טז

הגם ס'איז אַ דִּרְשָׁא נאָר, [אָבער] אָפּ על פי כן, זיי זאָגן דאָן אַלע אַז יעדער דִּרְשׁ מוז עפעס האָבן אַ שייכות מיטן פֿשט, מ'זאָל נישט אַרויסנעמען אינגאַנצן דעם פסוק פונעם פֿשט. [ואם כן צריך ביאור האיך יתקשר כאן הדרש עם הפשט].

יז

קושיא יא - מתוך הדרוש

(יא) [גם צ"ב המשך דברי המדרש במה שמסיים, לפי שבעולם הזה הכהן מטהר את הנגע, אבל לעתיד הקב"ה מטהר את ישראל].

(הקושיא בדברי רבינו, באות כו)

יח

ישוב קושיא י (באופן ראשון)

הנגעים באים בסיבת החטאים. כי במתן תורה כבר נתרפאו כל ישראל מכל המומין והנגעים, אלא שלאחר חטא העגל חזרה ענין הנגעים וצרעת. ורק לעתיד לבא, שוב לא יהיו עוד נגעים לישראל

אין פֿשטות [אפשר לומר, ווייל] די אַלע זאָכן זענען דאָן [געקומען] דורך די עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל.

וויאָזוי איז [דען] געוואָרן נגעים. ווי דער מדרש זאָגט^ט [אז] ביי מתן תורה זענען זיי נִתְרַפָּא געוואָרן פון אַלעמען, נאָר זיי האָבן געזינדיגט ביים חטא העגל, איז

להן כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. נגע צִרְעַת זו אדום, שבאתה מכחה של זקן. וְהָיָה כְעוֹר בְּשָׁרוֹ לִנְגַע צִרְעַת, לפי שבעולם הזה הכהן רואה את הנגעים, אבל לעולם הבא אמר הקב"ה אני מטהר אתכם, הדא הוא דכתיב וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם.

^ט בבמדבר רבה (ז, א): צו אַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁלַחוּ מִן הַמִּתְנֶה וגו' (נשא ה, ב) וכו'. בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו כל רובן בעלי מומין, למה, מפני שהיו יגעים בטיט ובלבנים, ועולים לראש הבנין, ומי שהוא בונה, על ידי שהיו עולים לִרְאשֵׁי הַדְּמוּטִין, או הָאָבֶן נופלת וקוטעת ידו, או הקורה או הטיט נכנס בעיניו והוא נִסְמָא, והיו בעלי מומין. כיון שבאו למדבר סיני, אמר האלקים כך הוא כבודה של תורה שאתן אותה לְדוֹר בעלי מומין, ואם אִמְתִּין עד שיעמדו אחרים הרי אני מִשְׁקָא במתן תורה, מה עשה האלקים, אמר למלאכים שירדו אצל ישראל וירפאו אותן. ותדע לך שכן, אמר רבי יהודה אמר רבי סימון מנין שלא היה בהן חֲגָרִין, שנאמר (יתרו יט, יז) 'וַיִּתְּצֻבוּ' בַּתְּחִיתָת הָהָר, ואין 'עֲצָב' אלא על רגליו. מנין שלא היה בהן גִּדְמִין, שנאמר (משפטים כד, ז) כל אֲשֶׁר דָּבַר ה' 'עֲשֵׂה'. ומנין שלא היה בהן חֲרָשִׁין, שנאמר (שם) וְנִשְׁקַע. ומנין שלא היה בהן סוּמְיִין, שנאמר (שמות כ, יד)

צוריקגעקומען נגעים, [ונעשן] זבים ומצרעים, די אלע זאכן זענען צוריקגעקומען דורכן חטא.

[אבער] לעתיד וועט זיך דאס אויפהערן. אז ס'וועט זיין דער עולם התיקון, וועט צוריק זיך אויפהערן די אלע זאכן.

יט

וכן גזירת הגלות אצל האומות העולם, הוא רק בסיבת החטאים

און די גזירת הגלות פון די אלע אומות, איז אויך דורך די חטאים פון אידן. [שהרי במתן תורה נעשו "חירות מן המלכיות", ורק לאחר חטא העגל והמרגלים חזרה גזירת שעבוד מלכיות].

כ

ונמצא דענין שעבוד האומות העולם על ישראל, וענין הנגעים, מקושרים

זה בזה, כי שניהם נגרמו מחמת החטאים, ויופסקו בזמן הנאולה

[איבערדעם] קען זיין די ביידע זאכן, זענען טאקע די ביידע מרומז [בפרשה זו, ווייל] דאס איז איין זאך, ס'איז איין מכן, אויפאמאל זענען די צוויי גזירות ארויסגעקומען, חלילה אז ס'זאל זיין ס'זאל זיך געפונען נגעים, מצרעים, און ס'זאל חס ושלום זיך ציען די גלות'ער, אזוי ווי ס'איז געווען זעבעך, בעונותינו הרבים.

כא

שוב קושיא י (באופן שני)

לעתיד יבאו נגעים על האומות העולם ששעבדו בישראל, וכן יבואו עליהם מכות גדולות שנקרא ג'כ בשם נגעים גדולים און עקסטערדעם [יש לומר, דהנה] ס'שטייט דאך אז לעתיד וועט דער בורא כל עולמים מלקה זיין די אלע אומות העולם מיט נגעים. די אלע וואס זיי האבן משעבד געווען בישראל, וועלן האבן די מפות, די נגעים. [דגם המכות נקראים נגעים].

וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. ומנין שלא היה בהן אלמים, שנאמר (שם) 'וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם, נמצאת אומר שהרי נתרפאו כולן וכו'. אבל כיון שעשו אותו מעשה של עגל, חזרו למומן ונעשו זבין ומצורעין, שכן משה ראה אותן, שנאמר (שם לב, כה) 'וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא, ואין פרוע אלא לשון צרוע, כמה דתימא (תזריע יג.) 'וְהַצְרֹעַ אֲשֶׁר בו הִנֵּנּוּ גוֹי' ראשו יהיה פרוע וגו'. אמר האלקים למשה עד שלא עשיתם את המשכן הייתי מגלגל בדברים, והיו הזבים והמצורעים מעורבים עמכם, עכשיו שעשיתם את המשכן ואני משרה שכניתי ביניכם, הפרישו אותם מכם, וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, בשביל מה, ולא טמאו את מחניהם אֲשֶׁר אֲנִי שָׁכֵן בְּתוֹכָם.

בתנחומא (תזריע סימן יא): אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בִּשְׂרוֹ שָׁאֵת או ספחת או בהרת וגו'. הכתוב מדבר במלכיות, שָׁאֵת זו כָּבֵל וכו'. ספחת זו מלכות מדי, שהיה המן מספח עם אֲחִישָׁרוֹשׁ להשמיד להרוג ולאבד. בְּהֶרֶת זו מלכות יוֹן וכו'. וְהָיָה בְּעוֹר בִּשְׂרוֹ לִנְגַע צָרְעַת זו מלכות אֲדוֹם, שהקב"ה מלקה אותו בצרעת ואת השר שלו, שכן כתיב (יחזקאל טו, טו) מִדּוּעַ נִסְחָף אֲבִירָיָה לֹא עִמָּד כִּי ה' הָדָפוּ. ולעולם הבא הקב"ה יושב בדין על מלך אדום ואומר לו למה היית משתעבד בבני, והוא אומר לא אתה הוא שְׁמִסְרָתָם בידיו, והקב"ה אומר לו ובשביל שמסרתי אותם בידך לא שמת עליהם רחמים, על זֶקֶן הַכִּבְדָּת עֲלֶיךָ מֵאֵד (ישעי' מז, ו) וכו', שהיתה מכבדת עולה על זקן כבחור. אמר לו הקב"ה חייך שאני יושב עליך במשפט ודן אותך ומחייבך, שנאמר (שם, א) וְדִי וְשָׁבִי עַל עֶפְרַיִם בְּתוֹלַת בֵּת כָּבֵל וכו'. ומה אני עושה לך, אני פורע מן השר שלך תחילה ומלקה אותו בצרעת, ואחר כך אני פורע ממך. ולא תאמר במלכות הזה [לכד], אלא אפילו בגוג שהיה מתגאה בעולם ועולה, כך אני מלקה אותו בצרעת, מנין, שכן כתיב (זכרי' יד, כב) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה וגו' הִמָּק בִּשְׂרוֹ וְהוּא עִמָּד עַל רִגְלָיו, ועל ידי מה, ע"י שמתגרין בישראל שנאמר וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה, על ידי מה שבאו על ישראל. ואל תתמה, שהרי בעולם הזה פרע הקב"ה משונאיהם של ישראל הרבה והכה אותם בצרעת, ומי היה זה, נעמן וכו'. ואף לעתיד לבא כך ילקה אותן בצרעת, שנאמר וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגֹּף ה' וגו'. אמר להם הקב"ה, לפי שהייתם קוראים לַבְנֵי טְמָאִים, אני מטמא אתכם בטומאה גדולה, אבי הטומאות. ומנין שהיו קוראין לישראל טמאים, שנאמר (איכה ד, טו) סורו טמא קראו למו וגו'. ואתם תהיו מצורעים וטמאים, אבל ישראל אני מטהרן ומקדשן וגואלן מבניכם, שנאמר (ישעי' סב, יב) וְנִקְרָאוּ לָהֶם עַם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי ה' וְלֹךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נְעֻזָּה, וכן אמר שלמה המלך (שיר השירים ד, ו, ד) פֶּהָ אֵת רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּהּ.

כב

אָזוי ווי ס'איז געווען וינגע ה' אַת פֿרעַה נָגְעִים גְּדֹלִים (לך יב, יז), אָזוי ווי ס'איז געווען ביי אברהם אבינו (וינגע ה') אַת פֿרעַה נָגְעִים גְּדֹלִים. דעס זענען (פועל דמיני אויף) די עֶשֶׂר מִכּוֹת וואָס ס'איז געוועזן [בימי משה]^א, זיי ווערן אָנגערופן נָגְעִים גְּדֹלִים. [אזוי אויף] לעתיד וועט זיין אויך אויף די אומות, די וואָס זיי האָבן מִשְׁעָבֵד געווען, זיי האָבן מִצֵּר געווען אידן.

כג

עקסטער^ב זייער עוֹנֶשׁ וואָס זיי וועלן האָבן, [וואָס] זיי ווערן דאָך נִדְחָה (מחיי עולם, לחרפות ולדראון עולם), וועלן זיי נאָך נִלְקָה ווערן מיט די אַלע נָגְעִים. אָזוי ווי דער רבינו בחיי^א ברענגט פון פרקי היכלות.

כד

ולכן גם לפי הדרש מיירי הפסוק ממצאיות הנגעים ומראותיהן, אלא שהכתוב דרש על לעתיד לבא שאז יבא עונש הנגעים האלו על האומות העולם איבערדעם איז טאַקע - קען זיין - איז דאָס טאַקע אַיינס, [הדרש דמיירי מן האומות, עם הפֿשט דמיירי מנגעים]. ס'איז טאַקע לויטן פראָסטן פֿשט [דמיירי מנגעים, והכוונה] אַז לעתיד די אַלע אומות וועט מען שלאָגן מיט די אַלע נָגְעִים.

כה

נאָר דער חילוק איז. ביי אידן איז דא אַ זָמַן - זאָגט ער [במדרש] - קודם, וואָס דער כֹּהֵן איז מִרְפָּא, [וגם אז יש רפואה לנגעי ישראל].

^א כמבואר בזוהר הקדוש (לך לך פב): אָמַר רבי יצחק, ווי לאַנגוּ חַיִּיבֵיא דַעֲלָמָא דְלָא יָדְעִין וְלָא מִשְׁגִּיחִין בַּעֲבִידֻתָּיהָ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאֵנּוּן לֹא מִסְתַּכְלִי דְכָל מַה דְהוּי בַּעֲלָמָא מִעַם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ, דְאִיהוּ יָדַע בַּקְדָּמִיתָא מַה דְלָהוּי בְּסוּפָא, דְכְּתִיב (ישעי מו, י) מִגִּיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית, וְאִיהוּ אִסְתַּכִּי וְעִבִיד עֲבִידֵין בַּקְדָּמִיתָא בְּגִין לְסַלְקָא לֹון לְכַתֵּר יוֹמִין. - תָּא חֲזִי, אֲלֵמָלָא דְאַנְסִיכַת שְׁרִי לְגַבִּי פֿרַעָה, לֹא אֲלָקִי הוּא, וְאֲלֵמָלָא דְאֵל גְּרִים אֲלֵמָלָא דְכַתֵּר פֿון דִּילָקוֹן מִצְרִים 'בְּנִגְעִים גְּדֹלִים', כְּתִיב הָכָא נָגְעִים 'גְּדֹלִים', וְכְתִיב הָתָם (ואתחנן ו, כב) וַיִּתֵּן ה' אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים 'גְּדֹלִים' וְרַעִים בְּמִצְרַיִם. מַה לְהֵלֶן עֶשֶׂר מִכּוֹת אִף כָּאֵן עֶשֶׂר מִכּוֹת. כְּמָה דְעִבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נִסִּין וְגִבּוּרֵן לְיִשְׂרָאֵל לִילִיא, אוּף הָכָא עֲבִיד לָהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשִׁרָה נִסִּין וְגִבּוּרֵן לִילִיא: וּבְרַמְבַּ"ם (לך יב, י): וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ. הִנֵּה אַבְרָהָם יָרַד לְמִצְרַיִם מִפְּנֵי הָרַעַב לְגֹרֹר שָׁם, לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ בִּימֵי הַבְּצֻרָה, וְהַמִּצְרִיִּם עֲשׂוּ אוֹתוֹ חֲנָם לְקַחַת אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַקִּבָּה נָקַם נַקְמָתָם בְּנָגְעִים גְּדֹלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם בְּמִקְנֵה בְּכֹשֶׁף וּבְחֹבֶב, וְגַם צוּה עֲלֵיו פֿרַעָה אֲנָשִׁים לְשַׁלַּח. וְרַמְבַּ"ם אֵלִיו, כִּי בִנְיָ יָרַדוּ מִצְרַיִם מִפְּנֵי הָרַעַב לְגֹרֹר שָׁם בְּאֶרֶץ, וְהַמִּצְרִיִּם יָרְעוּ לָהֶם, וַיִּקְחוּ מֵהֶם הַנָּשִׁים כְּאִשֶּׁר אָמַר (שמות א, כב) וְכָל הַבֵּת תִּחְיוּן, וְהַקִּבָּה יִנְקוּם נַקְמָתָם בְּנָגְעִים גְּדֹלִים, עַד שִׁיּוּצִיאֵם בְּכֹשֶׁף וּבְחֹבֶב וְצָאן וּבְקֶר מִקְנֵה כֶּבֶד מֵאֵד, וְהַחֲזִיקוּ בָהֶם לְשַׁלַּח מִן הָאֶרֶץ, לֹא נָפַל דָּבָר מִמֶּל מֵאוֹרֵעַ הָאֵב שְׁלֹא יִהְיֶה בְּכִינִם. וְהַעֲנִין הַזֶּה פֿרִשּׁוֹהוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ח, י) רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי אוֹשִׁיעַיָא אָמַר, אָמַר הַקִּבָּה לְאַבְרָהָם צֹא וּכְבֹּשׁ אֶת הָדָרִךְ לִפְנֵי בִיךְ, וְאַתָּה מוֹצֵא כָל מַה שְּׂכַתוֹב בְּאַבְרָהָם כְּתוּב בְּבִנְיָ וכו'.

^ב פירוש: אויסער.

^א ברבינו בחיי (סוף מקץ): וכן תמצא בפרקי היכלות (פרק ה) וכו', אמר רבי ישמעאל כל ההתראות הללו וכל התנאים הללו התירו בו והתנו עם ס"מ הרשע [בעת גזירת עשרה הרוגי מלכות], והוא אמר קבלתי עלי, ויבחר עשרה מאבירי ישראל. אמר רבי ישמעאל מה עשה והזריא-ל ה' אלקי ישראל באותה שעה, לא הספיק לומר לסופר כתוב גזירות ומכות גדולות קשות ועזות ומבוהלות ונוראות וכבודות על רומי, מפני חימה שנתמלא על ס"מ הרשע שקבל עליו כל התנאים הללו, אלא מיד נטל נייר וכתב עליו נקמה זו עתידה ושומרה לרומי הרשעה, תעלה ענן אחד ותעמוד למעלה מרומי ששה חדשים, וירד שחין לח על הארם ועל הבמה ועל הכסף ועל הזהב ועל הפירות וכל מיני מתכות, ואחרי כל תעלה ענן אחרת ותדחה את חברתה ותעמוד במקומה ששה חדשים אחרים, וירד געג צרעת וספחת ובהרת וכל מיני נגעים על רומי הרשעה, עד שתבוא שעה שיאמר אדם לחבירו הילך רומי הרשעה בפרוטה היא וכל אשר בה, ויאמר לו אינה מתבקשת לי, עד כאן בפרקי היכלות.

כו

[קושיא יא]

להבין המשך דברי המדרש (שבאות יד), שמסיים במה שבעולם
הזה הכהן מטהר הנגע, ולעתיד הקב"ה מטהר אתכם

לכאורה דארף מען טאקע פארשטיין נאך, וואָס דער 'אויספיר' פון מדרש [איז].
קודם [איז שווער די רישא] וואו קומט עס צו די אומות העולם (וכמו שכבר הקשינו
בקושיא י). דערנאָכדעם [דארף מען פארשטיין] דער 'אויספיר' לפי וכו', אין מדרש, לפי
שבעולם הזה הכהן מרפא, ולעתיד אנכי מרפא. וואָס פאר אַ שייכות האָט דאָס צו דעם
וואָס האָט ער 'אָנגעהויבן' די דרשא, אַז דאָס מיינט מען די אומות.

כז

המשך ישוב קושיא י (באופן השני) - עם ישוב קושיא יא

לעתיד יבואו הנגעים על האומות, ולא על ישראל

נאָר דאָס קען זיין טאקע [לדרכינו, שביארנו אַז] ס'איז איינס [הדרש עם הפשט].
דער פֿשט [הכתוב] איז טאקע נגעים, און דער פֿשט איז [אויך] די אומות. ווייל
לעתיד וועלן 'זיי' האָבן די נגעים.

כח

והמדרש בא לחלק, כי הנגעים הבאים על ישראל עד ביאת המשיח יש להם רפואה, ויש להם
טהרה ע"י הכהן, ולעתיד לבא יטהר וירפא אותם הקב"ה בעצמו ושוב לא יחזרו לעולם

נאָר דער חילוק איז [בין ישראל לאומות העולם].

ביי אידן, אפילו ווען זיי האָבן די נגעים, איז פארהאנדן קומט דער פֿהן עס מטהר
זיין, ויָצא הפֿהן וגו' וְרָאָה הפֿהן וְהִנֵּה נִרְפָּא נגע הצרעת מן הצרוע, ס'האָט אַ
רפואה.

איבערהויפט לעתיד וועט הקדוש ברוך הוא אליין מטהר זיין, ממילא וועט עס
קיינמאָל נישט קענען צוריק קומען, ס'וועט זיין אַ רפואה נצחית⁷.

כט

אבל הנגעים שיבואו על האומות העולם יהיה מכה נצחית, ולא יהיה להם טהרה ורפואה מזה

אַבער אויף די אומות העולם ווען ס'וועט פאלן די נגעים, די האָבן נישט קיין
פֿפֿרה, און נישט קיין טהרה, וועט עס זיין אַ מכה נצחית, וועט עס זיין אַן אַבדון,
אַעֲשֶׂה כָּלָה בְּכָל הָעַמִּים (ירמ' ל, יא).

ל

[ולזה מסיים שם המדרש לפי שבעוה"ז הכהן מטהר, ולעתיד אני מטהר אתכם, כדי לבאר
החילוק כי ישראל מתרפאין לבסוף מהנגעים, משא"כ האומות העולם בשעה שיבאו עליהם הנגעים כמו
שדורש המדרש בתחלת דבריו, אז שוב לא יהיה להם טהרה ורפואה מזה].

⁷ וכמבואר בוורה הק' (ח"ג דף ש:): פתח רבי אלעזר ואמר, רפאני ה' וארפא הושיעני ואנשעה (ירמיה יז, יד), כִּינן
דאמר רפאני ה', מהו וארפא. כִּינן דאמר הושיעני, מהו ואנשעה. כִּינן דאסיא מסי, מאן הוא דמחי. - אלא, כל
אסוותא דעלמא בידא דקדושא בריך הוא, אכל אית מנהון על ידא דשליחא, ואית מנהון דלא אתמסרו בידא
דשליחא, ואינן דאתמסרו בידא דשליחא אסוותא אינן, אכל לזמנין מתהדרין [לזמן הבא הם חוזרים]. אכל אינן
דקדושא בריך הוא מסי, לא מתהדרין לעלמין, ועל דא אסוותא דיליה איהי אסוותא דלית בה מרעא קלל. ובגין
כך, רפאני ה' וארפא, ודא קלא קטרוגא קלל.
[ועיין מה שביאר בזה בבני יששכר (שבחות ו, יב. ניסן ד, דרוש ז ע"ד רמז. תמוז אב ה, א)].

לא

ישוב קושיא א

אמר להם "אלו לאומות העולם", היינו כי אותן הנגעים דלעתיד לבא הרמוזים כאן לפי הדרש, אשר נגעים אלו הם נצחית ואין להם מטהרה, זה יהיה רק באומות העולם ולא בישראל

לפי זה איז טאָקע רעכט (גם דברי המדרש שבתחלת הדרוש, אלו לאומות העולם וכו').

[דהכוונה כי] דעס וואָס ער זאָגט דאָ אַט [בהמדרש שבאות יד, אַז] דער פסוק רעכנט אויס די אַלע אומות העולם, און די גלות'ער, [ווען] ער רעכנט די נגעים. [וכמו שביארנו, ווייל] די נגעים זענען טאָקע פאַר די אומות העולם.

נאָר דער חילוק איז, ביי זיי וועט עס זיין 'שפעטער', ווען ס'וועט קומען דער עולם הנצחי. און ביי אידן איז עס נאָר אויף 'דערווייל'.

אַבער ביי זיי וועט עס זיין לעתיד [אויף אייביג. ולזה אתי שפיר מה שאמר אלו לאומות העולם].

לב

איבערדעם איז טאָקע ביידע אַמַת [הן מה שאמרו בהמשנה כי הגוים אינם מיטמאין בנגעים, והן מה שאמרו בהמדרש כי אלו לאומות העולם].

איבערדעם איז טאָקע די פרשה פון נגעים פאַר די אומות העולם, איז דאָס נאָך מער [אצלם מבישראל], האָט עס נאָך מער שייכות מיט די אומות העולם. [כי אצלם יהיה זה באופן נצחי].

לג

כאָטשיג היצטערט זענען די אומות העולם נישט מַטמא בנגעים. ווייל [אויף] דער בחינה פון וואָס מ'האָט עס אַראָפּגעגעבן אין די תורה הקדושה פאַר אידן, האָט מען [עס] אַראָפּגעגעבן אויף אַזאַן אופן אַז ס'קאָן זיין "נִרְפָּא" נגד הצרעת מן הצרוע. [און] דעס, אויף 'די' בחינה, האָט מען נישט געוואָלט געבן פאַר די אומות העולם.

נאָר [פאַר] די אומות העולם וועט זיין לעתיד, ווען אידן וועלן געהאָלפן ווערן, ווען ס'וועט זיין [אַז] הקדוש ברוך הוא וועט מַטְהֵר זיין אידן^{טו}, ממילא וועט זיין ביי די אומות העולם [כמאמר הכתוב] (ישעי' מג, ד) אֲתֵּן אֲדָם - אֲתֵּן אֲדָם - תַּחֲתֶיךָ^{טז}, נְתַתִּי כְּפָרְךָ מִצָּרִים^{טז} (שם, ג), די חִמָּה [וועט גיין] אויף די אומות העולם^{טז}. דעמאָלטס וועלן 'זיין

^{טו} וכמו שסיים במדרש (שבאות יד) דלעתיד אני מטהר אתכם.

^{טז} בגמרא ברכות (סב:) : רבי אלעזר על לבית הכסא, אתא ההוא פרסאה דחקיה, קם רבי אלעזר ונפק, אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה [דההוא פרסאה]. קרי עליה רבי אלעזר ואתן אדם תחתיה (ישעי' מג, ד), אל תקרי אדם אלא אדום. - וכן הוא בבראשית רבה (י. ז. ובקהלת רבה ה. ט): רבי אלעזר הוה יתיב מטייל בבית הכסא, אתא חד רומאי ותרכיה וקדים יתיה ויחבי ליה, אמר לית דין על מגן, מיד נפק חד חויה ומחא יתיה וקטל יתיה, וקרא עליו ואתן אדם תחתיה, ואתן אדום תחתיה.

^{טז} במכילתא (משפטים נזיקין, פ"ח): חביבין ישראל שנתן הקב"ה אומה"ע תחתיהן כפרה תחת נפשותיהם, שנאמר נְתַתִּי כְּפָרְךָ מִצָּרִים, מפני מה, מֵאֲשֶׁר יָקַרְתָּ בְּעֵינֵי נִכְבְּדָתָ וְאֲנִי אֶהְבֶּתִּיךָ וְאֲתֵּן אֲדָם תַּחֲתֶיךָ וְלֹאִמִּים תַּחַת נַפְשֶׁךָ. ובספרי האזינו (פסקא כח): דבר אחר נְכַפֵּר אֲדָמָתוֹ עֲמֹ (האזינו לב, מג), מנין אתה אומר שירידתם של רשעים בגיהנם כפרה היא להם לישראל בעולם הבא שנאמר 'נְתַתִּי כְּפָרְךָ מִצָּרִים כו' וסבא תחתיה, מֵאֲשֶׁר יָקַרְתָּ בְּעֵינֵי נִכְבְּדָתָ וְאֲנִי אֶהְבֶּתִּיךָ וְאֲתֵּן אֲדָם תַּחֲתֶיךָ.

ובשמות רבה (יא, ב): וְשִׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי, מלמד שהיו ישראל ראויין ללקות בזה המכה, ונתן הקב"ה פדיונם המצרים. ואף לעתיד לבא, הקב"ה מביא עובדי כוכבים ומזלות הקדמונים ומשליכן לתוך גיהנם תחת ישראל, שנאמר כי אני ה' אֶלְקֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ נְתַתִּי כְּפָרְךָ מִצָּרִים כו' וסבא תחתיה.

^{טז} עיין בילקוט שמעוני בשלח (רמז רל): דבר אחר וְהַפְלִים לָהֶם חֻמָּה (בשלח יד, כב וכו'), שירד ס"מ ואמר לפניו,

הָאָבֶן דִּי נִגְעִים, און דעמאלטס וועט נישט זיין קיין טְהָרָה [לנגעים אלן], אַזוי ווי ס'איז געווען ווילאנג ס'איז ביי אידן. [ועל זה אמר כי נגעים כאלו הם רק לאומות העולם, ולא לישראל].

(המשך ישוב קושיא א, באות נז)

(המשך התירושים על פרשת תזריע, באות מט)

לד

ישוב הקושיות בפרשת מצורע

הקדמה לישוב קושיא ה

בגמרא: הקרבנות מכפרים עונותיהם של ישראל שיהיה להם קיום. ובזמן שאין בהם"ק קיים יקראו בתורת הקרבנות, ויהא נחשב כאילו הקריבו הקרבנות

לאָמיר זען [לבאר לשון הפסוק בפרשת מצורע].

די גמרא זאגט דאָך, וויאזוי מ'האָט געקאָנט האָבן אַ קיום [בזמן שישאל חוטאים

ח"ו, ואמר הקב"ה לאברהם אבינו, דזהו] אין זכות קרבנות.

פרעגט די גמרא [היינו ששאל אברהם] וואָס וועט זיין ווען ס'איז תָּרַב דער בית המקדש, ס'וועט נישט זיין קיין קרבנות.

זאָגט די גמרא - די גמרא זאָגט עס אין תענית"ט [על תיקון סדר המעמדות, אשר על זה

נאמר] (פינחס כח, ב) אַתְּ קָרַבְנִי וגו' תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי" (פינחס כח, ב), - [שאמר הקב"ה לאברהם,

כבר תקנתי להם סדר קרבנות] ווען מ'איז עוֹסֵק אין [תורת] קָרְבָּנוֹת, [מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לִפְנֵי].

רבנו של עולם לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים. והיה משמיע קולו לשר של ים, ונתמלא עליהם חֲמָה ובקש לטבען, מיד השיב לו הקב"ה, שוטה שבעולם, וכי לדעתם עבדוה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון. כיון ששמע שר של ים, אותה חֲמָה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים, שנאמר וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם (שם, כח), ששבו מישאל על מצרים. [ועיין ביאור דברי הילקוט בישמח משה פרשת שמות (עה"פ כה אמר ה' בני בכורי ישראל), דלכן אותה חֲמָה החזיר על מצרים, כי הם הגורמים וישראל אנוסים. - ובפרשת בשלח (עה"פ מה תצעק אלי), ביאר הישמח משה על פי הקדמה מהוזהר (ח"א דף קעד:) דמדת הדין אינו חוזר בריקניא, ולכן כיון דהים היה סוער עליהם להטביען, לזה היה צריך יד חזקה לכבוש מדת הדין, וכיון דאינו חוזר בריקניא, לזה באו המצרים בתוך הים].

ט בגמרא תענית (כו: - וכן הוא בגמרא מגילה לא:): אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי, אלמלא מַעֲמָדוֹת לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (תהו טו, ח) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָה, אמר אברהם, רבנו של עולם שמה ישראל חוטאין לפניך, אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, אמר ליה לאו. אמר לפניו רבנו של עולם הודיעני בְּמָה אִירְשָׁנָה, אמר ליה (שם, ט) קָחָה לִי עֶגְלָה מִשְׁלֵשֶׁת וְעֵז מִשְׁלֵשֶׁת וגו'. אמר לפניו, רבנו של עולם תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו כבר תקנתי להם 'סדרי' קרבנות, בזמן שקוראין בהן לִפְנֵי, מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לִפְנֵי, ואני מוחל להם על כל עונותיהם.

כ במבואר במשנה תענית (כו:): לפי שנאמר צו את בני ישראל את קָרְבָּנִי לִחְמִי (פינחס כח, ב) וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבעה משמרות [של כהונה], על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של לויים ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולויים עולים לירושלים, וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית, (ואנשי המעמד היו מתענין ארבעה ימים בשבוע וכו'). - [ועל משנה זו אמרו בגמרא (כו:): המאמר הנוכח, אלמלא מַעֲמָדוֹת לא נתקיימו שמים וארץ, וכל הענין שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו, וכמוכא לעיל בסמוך].

ועיין ברש"י מס' סוטה (ת. ד"ה קורבניהו): ומצוה על האדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונפקא לן בספרי (פיסקא פסיקא יא) מִתְּשַׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ [שהיה כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם].

וכן כתב רש"י ביומא ג: ובמגילה ג. ודוחיני יט. דהלימוד הוא מסיפא דקרא 'תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי', וכן מפרש הרע"ב (תענית ב, ז) והתוספות יו"ט (שם, ד, ב).

לה

וכן דרשו "זאת תהיה", כל העוסק בתורת קרבנות כאילו הקריב קרבנות

אזוי ווי ס'שטייט (צו ז, לו) **זאת תהיה** [לעלה למנחה ולחטאת ולאשם], [וידרשו] כא כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, און חטאת.
און (רבא אמר כל) העוסק בתורה, אין צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת, נאך די תורה הקדושה.

לו

ישוב קושיא ה

ועל דרך זה יתפרש הכתוב "זאת תהיה תורת" המצרע, שעל ידי עסק התורה יזכה להמחר מעונותיו שיהיה ביום "טהרתו"

מילא אפשר קען זיין, מיט דעם קען זיין דער פֿשט (וואָס) ס'שטייט זאת תהיה "תורה" המצרע, [ווייל] די גמרא זאגט דאָך [אז] א מענטש קען עוסק זיין אין דעם ענין פון קרבנות, [ויהא נחשב לו לכפרת החטא כאילו הקריב הקרבנות עצמן].
[ולזה אמר הכתוב לענינינו, דע"י עסק התורה יוכל לזכות שיגיע ביום טהרתו], שיתכפר לו עונותיו ויטהר מצרעתו.

לז

התחלת ישוב קושיא ד

ומה שהוסף כאן לומר "תהיה" בלשון עתיד, יש לומר בשני אופנים:

קען זיין וואָס דער פֿשט איז זאת "תהיה" תורת המצרע, וואָס ער שטעלט אַראָפּ דעם לשון "תהיה".

קען זיין אויף צוויי אופנים:

לח

ישוב קושיא ד (באופן ראשון) - עם ישוב קושיא ט

אופן א: דבא לרמוז כי התורה שלומד בעורו משוקע בעון אין לו חשיבות כל כך, אבל עיקר החשיבות הוא שיקבל עליו ללמוד תורה בעתיד כשיזכה אל ביום טהרתו, דאז יהיה חשיבות לתורתו

קודם קען טאקע זיין אז דאָס איז טאָקע [אויך] דער מִכְנֵן וואָס דער מדרש זאָגט [זה שאמר הכתוב] וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹקִים [מה לך לספר חקי].

לט

[דבא לפרש, דלזה אמר] זאת תהיה, איבערדעם זאָגט ער תהיה [להורות על העתיד, ווייל] די תורה [וואָס ער לערנט], ווילאנג מ'איז נאָך [משוקע בחטא, אין בה החשיבות, נאָך] הערשט ביום "טהרתו" [כשהוא מטהר עצמו ושב מעונותיו], דעמאָלטס וועט ער הערשט קאָנען, וועט אפיקומען די תורה [שלמד], קען נְתַקְבֵּל ווערן די תורה הקדושה [שהוא לומד], אז ס'איז ביום "טהרתו".

[אָבער] ווילאנג מ'איז נאָך מְשֻׁקַּע אין די עֲוֹנוֹת, האָט די תורה [שהוא עוסק בה] נישט קיין חשיבות פֿאַרן בורא כל עולמים.

כא בגמרא מנחות (ק): אמר ריש לקיש, מאי דכתיב זאת תהיה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם, כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם.

אמר רבא, האי לעלה למנחה, עולה ומנחה מיבעי ליה. אלא אמר רבא, כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם.

אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (צו ז, יח, ז, א) זאת תהיה החטאת, וזאת תהיה האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.

איבערדעם זאגט ער זאת "תהיה" תורת המצורע, דעמאלטס וועט זיין, דעמאלטס קאן חשוב זיין "תורת" המצורע, אז ס'איז ביום "טהרתו", נישט פריער.

מ

ולזה מביא המדרש לבאן את הפסוק וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹקִים מַה לָּךְ
לְסֹפֶר חֲקִי, דמשם גלמוד דבעודו רשע אין חשיבות ללימוד תורתו

איבערדעם איז רעכט וואָס דער מדרש זאגט אויף דעם, זה שאמר הכתוב וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹקִים מַה לָּךְ לְסֹפֶר חֲקִי.²²
איז דאָס רעכט, [ווייל] פון דאָנעט איז דאָס געדרינגען, פון דעם איבעריגן "תהיה".

מא

ישוב קושיא ד (באופן שני)

ענין טהרת המצורע, רומז על הגאולה, וטהרת ישראל לעתיד לבא. ולזה הוסיף לומר "תהיה", לשון עתיד
אָדער קען זיין [באופן שני] צו פֿאַרענטפערן דעם "תהיה", קען מען זאָגן [דלשון
הכתוב] ביום "טהרתו" והובא אל הפה [זה רומז על הגאולה], אזוי ווי מ'זעט דאָך אין די
מדרשי חכמינו ז"ל²³ דִּרְשָׁנֵנּוּ זיי דאָך דאָס אַלעס אויף דער גאולה, יעדער [ענין]
טהרת המצורע איז [מרמז] אויף דער גאולה, אויף לַעֲתִיד. [ולכן הוסיף לומר "תהיה" בלשון
עֲתִיד].

מב

ישוב קושיא ה (לפי אופן השני)

ואמר זאת תהיה "תורת" המצורע, כי בזכות "התורה" נוכח להגאולה, וכנזכר באור החיים הק'
[ומה שאמר הכתוב זאת תהיה "תורת" המצורע ביום טהרתו, בא לרמז כי בזכות עסק התורה
נזכה אל הגאולה העתידה].
אזוי ווי דער אור החיים הקדוש זאגט דאָך עס כמה פעמים²⁴, אז די גאולה
הַעֲתִידָה וועט זיין אין זכות פון תורה.
ער זאָגט [אז] ביי די ערשטע גאולה איז געווען [בזכות] אברהם, רעכנט ער אויס
ס'איז געווען דערפריער [גאולה שניה ושלישית, בזכות] יצחק יעקב, און 'די' לעצטע

²² וכמו שמבואר ביאור פסוק זה בספרים הקדושים, דקאי על מי שמלוכלך בעונות ועוסק בתורה. וכמו
שהאר"ק רבינו בזה ביואל משה (ב, מז), ובדברי יואל בפרשת (מצורע עמוד טיט-תכג), ועוד.

²³ כמובא לשון המדרש לעיל (באות יג) בעולם הזה הכהן מטהר אתכם, אבל לעולם הבא אני מטהר אתכם,
שנאמר וְרָקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיּוֹם טְהוֹרִים וְטָהָרְתֶּם. [והיינו בעת הגאולה].

ובשמות רבה (ג, א): וְיֹאמַר ה' לֹא עוֹד הָבָא נָא יְדֶךָ בְּחִיקָךְ וכו', וְיֹאמַר הֵשֵׁב יְדֶךָ אֶל חִיקָךְ, וכי מה אות היה
לישראל בזה, [שאמר לו] לָךְ אָמַר להם מה מצורע מטמא, אף המצורעים מטמאים אתכם, וכשם שהוא נטהר, כך
הקב"ה עתיד לטהר לישראל.

ובבמדבר רבה (ז, י): וכשם שמצורע זב וטמא נפש לא יטהרו לעולם עד שיבואו במים טהורים, כך עתיד
הקב"ה לזרוק עליהם מים טהורים ולטהרם, שנאמר וְרָקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיּוֹם טְהוֹרִים וְטָהָרְתֶּם.

²⁴ באור החיים הקדוש פרשת תצוה (כז, כ): הובא בספר זוהר חדש (ח"א טו.) כי ארבע גליות של ישראל כל אחד
מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, שני נגאלו בזכות יצחק, שלישי
בזכות יעקב, והרביעי תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים 'בתורה ובמצות', אין
משה חפץ לגאול עם בְּטָלִיִּם מן התורה.

ועוד שם בפרשת ויחי (מט, יא): אֶסְרִי לְגִפְּן וגו'. ולא יקשה בענין שאנו מחלקים דברי הכתוב, חלק בימי
משה וחלק בימי המשיח, כי הלא ידעת דברי זוהר הקדוש (ח"ב דף קכ.) כי "משה" הוא הגואל אשר גאל את
אבותינו הוא יגאל אותנו וישיב בנים לגבולם, דכתיב (קהלת א, ט) מִיָּה שִׁיִּהְיָה ה' אִיָּה שִׁיִּהְיָה, ראשי תיבות "משה".

גְּאוּלָּה אִיז בּוֹכּוֹת מִשָּׁה. מִשָּׁה וּוּעַט דַּער גּוּאָל יִשְׂרָאֵל זײַן, און מִשָּׁה רִבִּינו אִיז מְקוּשָׁר מִיט דִּי תוֹרָה הֶקְדוּשָׁה, און אָן תוֹרָה אִיז נִישֵׁט פֿאַרהאַנדן קײן גְּאוּלָּה. אַזױ זאָגט דַּער אור החיים הֶקְדוּשׁ כִּמָּה פֿעמִים.

מג

והוא כי בצירוף אורך הגלות, חשבו בשמים גם הקצת 'תורה' שיש בדור הזה מפאת ההבטחה דלא תשכח מפי זרעו

נאָר וואָס דען [אם כן לכאורה האײך נזכה להגאולה, דהלא הִי תוֹרָה וְהִי מִצְוֹת דְּמַגְנוּ עֲלֶיךָ. אמנם] עַל כָּל פְּנִים דַּעס 'עִפְעִס' תוֹרָה, וויפֿיל ס'איז דאָ, - [דורך] דִּי הִבְטָחָה [פֿון] לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ [וײלך לא, כא], - און [בצירוף] דורכן אורך הַגְּלוּת [שנתארך כל כך], וועט דאָס אויכעט חֲשׁוּב זײַן [גם הקצת תורה שיש בדור האחרון].

מד

אבל העיקר הוא בזכות התורה שילמדו ישראל לעתיד בתחלת בואו של המלך המשיח, שיחזיר את כל ישראל לתורה ולתשובה עוד טרם שיעשה שום דבר בענין הגאולה והחיות עצמה

אַבער דַּער עיקר אִיז טאַקע [ע"י זכות התורה שילמדו] דַּעמאַלטס ווען דַּער מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וועט קומען [ובתחלת בואו יחזיר את כל ישראל בתשובה, ויחזקם בעסק התורה והמצוות]. [נאָך] 'פֿאַר' דִּי גאולה [עצמה והחירות מן המלכויות]^{כב} - אַזױ ווי ס'זעט אויס אין רמב"ם^{כז}, - וועט ער לערנען פֿאַר'ן גאַנצן פֿלל יִשְׂרָאֵל דִּי תוֹרָה הֶקְדוּשָׁה, ער וועט אַרײַנפֿלאַנצן תוֹרָה [בלבות ישראל]^{כז}.

^{כב} בא ללמד זכות, כי לא יצטרכו לסמוך על התורה של דור האחרון לבד, אלא מקודם יבא משיח ואז יתחילו ללמוד תורה, ובזכות זה יהיה אחר כך עצם הגאולה שהוא החירות מן המלכויות וקיבוץ נדחי ישראל ובנין בית המקדש. - [אמנם לאחר גמר הגאולה, נאמר אֵלָיו 'אָמֵן' יִרְשׁוּ, ובני ישראל כבר ילמדו אז תורה מפי הקב"ה ולא מפי מלך המשיח].

^{כז} ברמב"ם (מלכים יא, ג-ד): ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך וכו'. ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. ואם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדור אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכופ כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר (צפני' ג, ט) כִּי אֶזְאָה־פָּן אֶל עַמִּים שֹׁפֵה בְּרוּרָה לְקָרָא כָּל־שָׂם ה' לְעִבְדוֹ שָׂכָם אָחֳדִי. - [ומזה משמע שמקודם יחזיר את כל ישראל לתורה, ויתחזק בחזקת משיח. ורק אחר כך יקבץ נדחי ישראל ויבנה הבהמה"ק].

^{כז} וז"ל רבינו ביואל משה (א, מא): ובפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק מג) וכו' שאם אין ישראל עושין תשובה אינם נגאלין, אלא שסיים אחר כך ואין ישראל עושין תשובה גדולה עד שיבוא אליהו שנאמר (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנִי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא גִּוְר' וְהַשִּׁיב לָב וגו', ומדסיים שאחר ביאת אליהו עושין תשובה גדולה, מכלל שקודם ביאת אליהו עושין תשובה קטנה וכו'. וקדוש זקני הישמח משה זלה"ה ביאר שקודם ביאת אליהו ומשיח יעשו תשובה תתאה, ואחר כך תשובה עילאה, וכעין זה כתב העקידה (פרשת נצבים בשער המאה) שתהיה שני פעמים תשובה, אחת קודם ביאת המשיח ואחר כך תשובה יותר גדולה וכו'. וברוב המקומות בדברי חכמינו ז"ל והראשונים ז"ל מבואר שאלוהו יחזיר בתשובה כל ישראל טרם ביאת המשיח כאשר אביא להלן, גם ברמב"ם (הלכות מלכים פרק י"ב הלכה ב') כתב שאלוהו יהיה שליח ליישר את העם ולהכין לבם, ויש מן החכמים אומרים שקודם ביאת המשיח יבוא אליהו, אלא שדעת הרמב"ם שיש פלוגתא בזה, ויוכל להיות שהמלך המשיח בעצמו יחזיר את כל ישראל לתשובה טרם שתהיה הגאולה, ואחר כך יבוא אליהו להביאם לתשובה יותר גדולה.

ועוד שם: כי התגלות אליהו או משיח לבשר הגאולה זה בעצמו נקרא גאולה, אף טרם עשותם שום ענין מהגאולה או קיבוץ גלויות במעשה וכו'. אך סובר הרמב"ם ז"ל, שאחר ביאת המשיח, טרם שיעשה שום תנועה של גאולה או קיבוץ גלויות, בודאי מקודם יחזור כל ישראל בתשובה ויבואו אין שום פלוגתא וכו', והוא מבואר

[וזה נרמז היטב בלשון הכתוב 'זאת תהיה תורת' המצרע, שזאת היא עיקר חשיבות התורה, מה שילמדו תורה בעתיד ביום "טהרתו", שהוא יום ביאת משיחנו לטהרנו].

מה

ישוב קושיא ו-ח

התורה שלומדין עתה צריך שיעמלו בה באתערותא דלתתא, אבל בעת ביאת המשיח יהא נשפע השפעת התורה באתערותא דלעילא, ע"י גדול כח השפעת הקדושה של מלך המשיח

נאָר [דער חילוק איז, כי] 'אצינדערט' דאָ אין גלות, ברויך מען האָרעווען [אליין בתורה, באַתערותא דלתתא, עד מקום שידינו מגעת. אָבער] 'דעמאָלטס' [כשיבא משיח] וועט עס זיין מיט סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא [שיבוא רוח טהרה ועזר ממרום באַתערותא דלעילא].

מו

ולזה נאמר בלשון נפעל "והובא" אַל הכהן, כי יהיה או השפעת התורה והקדושה שלא כפי מעשינו

[ולזה אמר הכתוב]: ווען ער וועט קומען [וועט זיין], זאת "תהיה" [בלשון עתיד] "תורת" המצרע, ביום "טהרתו", ווען ס'וועט זיין ער וועט קומען 'לטהר' את ישראל, ביי די גאולה, וועט זיין "והובא" אַל הכהן [בלשון נפעל], מיט סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא, אפילו מ'האט נישט געהאָרעוועט דערויף 'אליין'.

מז

דער כח פון מלך המשיח [השפעתו גדול מאוד].

אפילו די אומות העולם וועלן דאָך נכנע ווערן^{כח} [לפניו, וגם יבקשו תורה מפיהו, וכמו שנאמר (ישעי' יא, א-י) ויצא חטור מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה', והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לגס עמים] אַליו 'גוים' ידרשו^{כט}.

על אחת כמה וכמה אידן, [דכשיבא מלך המשיח] דאָס וועט אריינגעבן א כח אין אידן, [אז] "והובא", אז ס'וועט 'ווערן' געטון, והובא אַל הכהן, אפילו גאָר וואָס מ'פארשטייט נאָכנישט אַליין.

מח

ואמר והובא אַל "הכהן", הוא אליהו הנביא שהוא פינחס, ונקרא כהנא רבא,

וכהן העליון. והוא ילמד תורה לישראל ויטור אותם ביחד עם מלך המשיח

[ומה שאמר אַל "הכהן", רומז על אליהו הנביא שיבא עם מלך המשיח, אשר עליו נאמר^ל שפתי

בקרא דנשבת [עד ה' אלקיך] וגו' (נצבים ל, ב) שאחר כך נאמר שם קיבוץ גלויות וגאולה, וביאתן לארץ וכו'. וכבר הבאתי לעיל דעת הראב"ד (עדות ב, ט) שאף אחר ביאת המשיח לא יבואו לארץ ישראל טרם שיעשו תשובה, ויהיה הבידור בזה אחר שיתקבצו במדבר, והרמב"ם לא נחית לפרט הענינים באיזה אופן יהיה אחר ביאת המשיח כמו שכתב בהלכות מלכים שאי אפשר לידע כל זאת. אבל זה ברור שלא יהיה כלום בלא תשובה.

^{כח} כמבואר באגרת תימן להרמב"ם, דהמדה המיוחדת לו [למשיח], היא שבשעה שנגלה, יבגלו כל מלכי ארץ משמעו ויפחדו ותבהלו מלכותם, ויתנכלו איך לעמוד כנגדו בחרב או בזולתה, כלומר שלא יוכלו לטעון ולערער עליו ולא יוכלו להכחישו, אלא יבהלו מן המופתים שיראו על ידו וישימו ידם לפניהם. אבל הסתלק החורום והמלחמה ממזרח שמש וממערבה, אין זה בתחלת הגלותו, אלא אחר מלחמת גוג ומגוג, עכ"ד. [ועיין ביואל משה (א, לז)].

ובפירוש המשניות להרמב"ם (סנהדרין י, א): אמנם ימות המשיח הוא זמן שתשוב המלכות לישראל ויחזור לארץ ישראל, ויהי אותו המלך גדול מאד וכו' וזכרו יהיה מלא הגוים יותר מן המלך שלמה, וישלימו אתו כל האומות ויעבדוהו כל הארצות, לצדקו הגדול ולנפלאות שיהא על ידו, וכל מי שיקום עליו יאבדהו השם יתעלה וימסור אותו בידו, וכל פסוקי המקרא מעידין על הצלתו והצלחתנו עמו. [ועיין ביואל משה (א, מא)].

^{כט} עיין בבראשית רבה (צח, ט), ובמדרש תהלים (מזמור כא).

^ל בספר מלאכי (ב, ה-ז): בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וכו'. תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו,

'כֹּהֵן' יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי מִלֶּאֱלֹהִים ה' צִבְאוֹת הוּא, דָּאָס איז דער כֹּהֵן הַעֲלִיֹן^א, אֲלֵיהּ וועט דאָך זיין כֹּהֵן רַבָּא^ב.

אליהו איז דאָך אַ כֹּהֵן^ג, [שהרי] פִּינְחָס זֶה אֱלִיהוֹ^ד, [שהיה כֹּהֵן, כמו שנאמר (פינחס כה, יג) וְהִתְהַלַּךְ לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנָּה עִוָּלָם].

[וכשיבא אליהו ומשיח] דַּעֲמָאֲלֵטס וועט זיין, זֹאת תִּהְיֶה^ה [וגו'] כִּיֹּם טַהֲרָתוֹ וְהוֹבָא אֶל הַכֹּהֵן^ו.

מט

המשך ישוב הקושיות בפרשת תזריע

הקדמה לשוב קושיא ב - בבואור הלשון וְלַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה

היוצא לנו מזה, דער סוף וועט די גאולה זיין מיטן כח התורה.

און ביז דערווייל איז [אויך דא דער זכות] קְרִבְנוֹת, מיט די [עסק פון] תורה.

ג

הקדמה לשוב קושיא ב - בבואור הלשון לִאֲבֹל וְלִשְׁתּוֹת

בגמרא: כשכית המקדש קיים, מובח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר

אין די גמרא שטייט נאך [מער]^א, [אז] פריער [בזמן שביהמ"ק היה קיים] האָבן קרבנות

מִכָּפֶר גַּעוּוּעַן, ועכשיו שְׁלַחְנוּ שָׁל אָדָם מִכָּפֶר [עליו].

[וואס כן גם אכילה ושתייה כראוי, מכפר על האדם כקרבנות].

בְּשָׁלוֹם וּבְמִשׁוֹר הֵלַךְ אֲתִי וְרַבִּים הָשִׁיב מַעֲוֹן. כִּי שָׁפְתִי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי מִלֶּאֱלֹהִים ה' צִבְאוֹת הוּא.

ועיין ברש"י שמפרש כוונת הכתובים על פינחס, וז"ל: [בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ] הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם. שנאמר לפנחס וְהִנֵּנִי נֹתֵן לָךְ אֶת בְּרִיתִי 'שָׁלוֹם', והובטח לו ולזרעו אחרייו הרי שיהא זרעו 'בְּחַיִּים' וכו': בְּשָׁלוֹם וּבְמִשׁוֹר הֵלַךְ אֲתִי. אהרן ואלעזר ופנחס וכו': כִּי שָׁפְתִי כֹהֵן, עליהם מוטל לשמור דַּעַת, למה, שהרי תורה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ, שכבר דבר זה מסור להם, יוֹדוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב (ברכה לג, י): כִּי מִלֶּאֱלֹהִים. שלוחו של הקב"ה כמלאכי השרת, לשרת לפניו וליכנס לפניו במחיצתו.

^א ואליהו נעשה מלאך, וכמבואר בתרגום יונתן (פינחס כה, יב), ועוד.

^ב הוא אליהו שעומד ומשמש במרום, ומקריב תמידין ומוספין למעלה, כמובא בייטב לב (פרשת אמור) וז"ל: כל מה שעשה אהרן בעבודתו, קרבנות המזבח והדלקת הנרות והנפת העומר ושתי לחם וסידור לחם הפנים, נעשה דוגמתן במשכן שלמעלה, ונשארו קיימים לעד. על כן שילם לו ה' כמעשהו, ונמשך ממנו קדושה לכהנים גם אלאחר חורבן בית המקדש ובגלות החל הזה. וזה שאמר וכו' לעולם ה' דברך (והטעם, כי עודנו) נצב בשמים, כלומר אם למטה נחרב, שלמעלה קיים, ובו מיכאל עומד ומקריב קרבנות ונפשות, ופינחס מזרע אהרן הוא אליהו עודנו מקריב תמידין כסדרן בכל יום, כמבואר בעשרה מאמרות להרמ"ע (מאמר אם כל חי ח"ג סי' כג).

ומקובלני ממורי זקניי זה"ה בעל המחבר ספר ישמח משה ותשובת השיב משה, כי פעם אחת אחר שסיים תפלת שמונה עשרה עלה בלבו להתפלל לראות הדבר הנ"ל האמור בעשרה מאמרות, ועם לבבו אמר אולי קיימא לי שעתא ואזכה לראותו, ותיכף התפלל על זה. ומילא ה' שאלתו וראה עין בעין את אליהו מלוכב בבגדי כהונה עומד ומקריב התמיד כסדרו, ודבריו הללו נודעו לרבים.

^ג וכלשון התרגום יונתן (וארא ו, יח. פקדי מ, י).

^ד כמבואר בגמרא בבא מציעא (קיד, ג), ועי"ש ברש"י משום דפינחס זה אליהו.

^ה כמבואר בילקוט שמעוני (פינחס רמז תשעא): אמר רבי שמעון בן לקיש, פינחס הוא אליהו, אמר לו הקב"ה, אתה נתת שלום בין ישראל ובניו בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לְךָ אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' וְגו' וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בְּנֵים, רבי אליעזר אומר הסב הקב"ה שמו של פינחס בשמו של אליהו וז"ל מתושבי גלעד, מלמד שעשה תשובת ישראל בהר הגלעד שנאמר הִנֵּנִי נֹתֵן לָךְ אֶת בְּרִיתִי, בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם (מלאכי ב, ה) וכו'.

ועיין בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט, ופרק כט, ובהר"ד שם), ותרגום יונתן (פינחס כה, יב).

^ו בגמרא ברכות (נח). וחגיגה (כג): רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו, כל זמן שביית המקדש קיים, מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שְׁלַחְנוּ שָׁל אָדָם מִכָּפֶר עָלָיו.

נא

וביאר הישמח משה, כי ענין הקרבנות הוא לעורר את האדם בענין "השתעבדות הפחות להנכבד" במה ששוחטין בהמה לכפר על האדם, וזוהי ללמוד ק"ו עד כמה צריך האדם להשתעבד אל הבורא ויתברך

שטייט אין ישמח משה פרשת צו¹, [לבאר פארוואס] ש'לחנו של אדם מכפר.

ווייל דאס קרבן [ששוחטים בהמה לכפר על האדם], זאגט ער, דאס איז געווען [מיט]

דער חשבון [פון] השתעבדות הפחות לנכבד.

אז ער גייט דא שחטין א בהמה, פאר א מענטש [צו] אויסלייזן, ווייל ס'איז א

פחות [מן האדם. איז] על אחת כמה וכמה ברויך מען זיין [דער מענטש] א נכנע פארן בורא

כל עולמים. אזוי ווי ער איז דארט מאריך [בביאור ענין הקרבנות].

1) בישמח משה שם: ואם האכל יאכל וגו' ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה וגו' (צו ד, יח). פירש רש"י במחשב לאכלו בשלישי הכתוב מדבר, עיין שם. ויש להקשות למאי צריך לומר המקריב אותו לא יחשב לו, דהוא שפת יתר וכו'. גם יש להפליא למה תצא זאת מלפני הכהנים עובדי ה', לשחוט את הזבח על מנת לאכלו ביום השלישי דייקא, דאטו ברשיעי עסקינן או מומר להכעיס ח"ו, הלא מסתמא הכהנים המה יראי ה', ואין בודקין מהמזבח ולמעלה (פסחים ג:).

והנראה לי בזה, דהנה כבר עמדו הקדמונים על ענין הקרבנות, דאם אדם חטא בהמה מה חטאה. וכבר היה דברינו בזה למעלה [בישמח משה פרשת ויקרא עה"פ אדם כי יקריב, עיי"ש באורן], דהעיקר הוא דעל ידי הקרבן ישים החוטא אל לבו, ויחשוב בעצמו מה זה שבשבייל שחטאתי אני יחטט תמורתו בעל חי שלא חטאה ואין עול בכפה, ובודאי אין זה כי אם השתעבד הפחות להנכבד ממנו, כי על ידי זה הותר לי לשחוט הבעל חי תמורתו, והיתה נפשה תחת נפשי. הנה מזה יבא החוטא ליקח קל וחומר בעצמו, ומה אם הבעל חי לגדל האדם אשר לא בראו ולא גמלו כל טוב, כך, על אחת כמה וכמה איך ראוי להאדם להשתעבד ולהכנע להנכבד מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבראו והוציאו מאין ליש, וגמלו כל טוב, ואיננו מסיר השגחתו ממנו אף רגע, ומזה יבא לחשוב עם קונו ולקרוע סגור לבו עלי חטאיו אשר עבר ופשעיו אשר גבר, ויתמרמר מאד ויתחרט וישוב בתשובה שלימה וכו'.

ונמצא לפי זה עיקר הקרבת הקרבן הוא, דעל ידי זה יתעורר האדם לחשוב עם נפשו איך שראוי לו להשתעבד למלך מלכי המלכים, מקל וחומר השתעבדות הבהמה אליו. אבל אם אינו עושה החשבון הזה עם נפשו ואינו שב בתשובה, אזי הקרבן אינו כלום, וְהִרְצָה ה' בְּאֵלִים (מכה ו, ז), וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו כְּתִיב (תהלים קמח, ט). והנה כי כן קרבן כזה אינו עולה לרצון, וממילא אין להכהנים לאכלו, כי הכהנים אוכלים בזמן שהבעלים מתכפרים (פסחים ג: ט), ולא בזמן שאין הבעלים מתכפרים בו.

אמנם זה דבר התלוי במחשבת הבעלים המקריבים, ואין יָדַע להכחן המקריב אותו אם הבעלים חשבו לנפשם כנ"ל, ואם עשו תשובה להכשיר הקרבן אם לאו. והנה לבי אומר לי וברור בעיני דוה היה סיבה מאת ה' החוקר לב ובוחן כליות, בדאם הבעלים לא שמו אל לבם ככל הנ"ל ולא שבו בתשובה כראוי, אז בעל כרחו של הכהן נזרקה במחשבתו בעת הקרבה לחשב לאכול הקרבן ביום השלישי, לגלות דהקרבן פסול ואינו ראוי להקרבה, והכהנים לא יאכלוהו.

וזה שאמר ואם האכל יאכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי, כפירוש רש"י שמחשב לאכלו ביום השלישי, לא ירצה. ושלא תקשה איך יצויר מחשבה פגולה כזו בכהני ה', על זה אמר המקריב אותו, רצה לומר הבעלים לא יחשב לו, כלומר לא עשה החשבון [של] השתעבדות הפחות להנכבד מבהמה לו, וקל וחומר ממנו למלך מלכי המלכים, לכך פגול יהיה, כי מה' היתה נסיבה לשום זה במחשבת הכהנים, למען לא יאכלוהו ולמזבח לא יעלה כאמור, והבן.

ועל פי האמור דעיקר הקרבן הוא כדי שיתעורר בתשובה על ידי חשבון השתעבד הפחות לנכבד, פירשתי אמרם שלחנו של אדם דומה למזבח, דר"ל דגם על ידי ששוחט בהמות ועופות למאכלו, על כרחך מטעם השתעבד הפחות להנכבד, אם כן גם מזה יקח קל וחומר הנ"ל לעצמו, להשתעבד לרוממות הבורא יתעלה.

ובזה פירשתי (ישעי' נא, יג) מי את ותיארא מאנוש ימות ומכן אדם חציר ינתן, ותישכח ה' עשך וגו'. דהנה ידוע דיש שני בחינת יראה, יראת העונש והיא נקרא יראה תתאה, כי ירא רק את עצמו שלא יענש וימות ח"ו, ולמעלה מזה יראת רוממותו יתעלה, הנקרא יראה עילאה שלא מחמת העונש כלל, רק משאיתו והדר גאונו ית', בחינת השתעבד הפחות להנכבד.

וזה שאמר מי את, לשון הגדלה, כלומר הלא אתה זרע אברהם יצחק ויעקב, ותיארא רק מחמת שְׁאֲנוֹשׁ ימות, היינו יראת העונש, הלא בערך ראי לך להבין ולקחת מוסר השכל מכן אדם חציר ינתן, רצה לומר שהיה מהרואי שיאכל חצר ועשב השדה, ומדוע זה הותר לו בעל חי למאכלו, ועל כרחך מטעם השתעבד הפחות להנכבד, אף גם שלא עשאו ולא בראו, ואיך תשכח ה' עשך וגו', ודאי מהרואי להשתעבד לגדלו יתעלה, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר, והבן.

נג

ולמוד התעוררות זה שייך גם באכילה ושתיה, דהא שומעין בהמות ועופות לצורך אכילת האדם, דהוא ג"כ ענין "השתעבדות הפחות להנכבד"

די זעלבע - זאגט ער - איז ביי אכילה ושתיה אויכעט.

ווארן מ'שחט דאך פהמות [לצורך האדם] מ'זאל דאס עסן, פהמות צי עופות, בעלי חיים.

איז דאך [פון דעם] אויך געדריןגען [דער חשבון פון] השתעבדות הפחות לנכבד. קאן מען האבן [ביים עסן] דעם זעלבן חשבון ווי ביים קרבן. - אזוי זאגט ער.

נג

וממעם זה שלחנו של אדם שאוכל ושותה עליו, מכפר על האדם כענין הקרבנות

איבערדעם - זאגט ער - [איז] 'שלחנו של אדם מכפר' [עליו], ווייל מ'קאן האבן דעם זעלבן חשבון ביי אכילה ושתיה, ווי ביים קרבן. אזוי שטייט אין ישמח משה אין פרשת צו.

נד

חקרמה לישוב קושיא ב - בביאור הלשון ולשמות

בשל"ה הק' מפרש לשון המדרש עתידין ישראל שיאמרו שירה "לעתיד לבא", דהיינו שיאמרו שירה גם בזמן הגלות על הישועה "העתיד לבא", שזה מורה על גודל אמונתם

לעולם דער של"ה הקדוש זאגט^ל, [לפרש המדרש] עתידין ישראל שיאמרו שירה לעתיד לבא, [דהכוונה כי] אידן וועלן זאגן שירה אויף דעם וואס ס'איז 'עתיד לבוא'. מ'זאל זיך מחזק זיין [בזמן הגלות] מיט די גאולה וואס מ'זעט עס נאכנישט, ס'איז נאך 'עתיד לבוא'.

נה

ועל דרך זה פירשתי בלשון המדרש שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, דאף בזמן הגלות כשעדיין לא ראו הישועה בעיניהם, כבר אומרים שירה על הישועה העתידה לבא, מחמת גודל האמונה

אזוי ווי איך האב געזאגט^ט, אז אין די קינות [איכה] (כ, טז) שטייט די פ"א פאר די עי"ן^מ, [ופירשו במדרש^{מא} וברש"י, דבא לרמוז שאמרו 'בפיהם' מה שלא ראו 'בעיניהם'].

[וואמרי, כי הגם] ס'איז טאקע [דער פשט לריעותא] ווייל זיי האבן געזאגט [מה שלא ראו], זיי האבן געזאגט שקר.

^ל בשל"ה הקדוש (בשלח, תורה אור): ויתבאר על פי מדרש רבה (שמות רבה כג, ו) וזה לשונו, תשורי מראש אמןה (שיר השירים ד, ח), עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבא, שנאמר (תהלים צח, א) שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה וכו'. וקשה, 'עתידין' שיאמרו 'לעתיד' לבא הוא כפל, ודי היה בעתידין או בלעתיד לבא וכו'. הענין הוא, מצד צדיקים הוא מיד שהובטחו לדבר טוב, לומר שיר ושבח להשי"ת מיד, אף שעדיין לא נתקיים, כי זהו מצד האמונה שמאמינים בדבריו ברוך הוא וברוך שמו וכו'. ובזה מבואר המדרש שעתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבא, כלומר עתידין כשיתבשרו להגאולה, יאמרו שירה על מה שעתיד לבא, דהיינו על הניסים שיבואו שיתבשרו עליהם, יקדימו לשורר מיד, ויהיו בחזק אמונתם כאילו נעשה. וזהו שירו לה' שיר חדש, ואחר כך כתיב כי נפלאות עשה, ואע"פ שעדיין לא נעשה הוא כאילו עשה. וזהו תשורי מראש אמןה, כלומר תתחיל לשורר 'מראש', דהיינו מקדם אשר נעשה, וזה לך מצד 'אמןה' - [וכן כתב השל"ה גם בווי העמודים (פרק כז)].

^ט בדרשת ראש השנה תשי"ד, הושענא רבה תשט"ו (אצל למען סודך), ליל שב"ק צו תשט"ז (יחידשי תורה עמוד שצה), אחרון של פסח תשט"ז (שם עמוד תלו), ועוד.

^מ כי באיכה פרק ב', כל הפרק הוא על פי סדר הא"ב, חוץ אצל פ' וע', דשם הקדים אות פ' [פה] לאות ע' [עין].

^{מא} באיכה רבה (כ, ב): פצו ע'לך פיהם. למה הקדים פ"ה לעי"ן, לפי שהיו אומרים בפיהם מה שלא ראו בעיניהם.

הָאָבּ אִיךְ גַּעזָאָגט [אז] ס'איז מְרוֹמָז אין דעם אַ דָּכָר טוֹב אוֹיכעט, (וכדברי השל"ה) אַז מ'זאָגט שְׁיָרָה [מיטן מויל, אויף די גאולה, נאך] אַיִדער מ'זעט מיט די אויגן. אידן קענען זאָגן אויף דער אַמוֹנָה אַרויף, וואָס מ'האָפט [אויף די גאולה].

נו

[והיוצא מזה כי] אין גְלוּת ברויך מען זיך מְחַזֵּק זיין [עם השמחה דלעתיד לבא].

נז

המשך ישוב קושיא א

דאָס קאָן זיין אפשר דער פֿשט דאָ אין דעם מדרש.

אידן האָבן געהערט פרשת נְגָעִים [ונתייראו מזה].

[דהנה] אין פרשת נְגָעִים שטייט צוויי זאָכן, ס'שטייט די נְגָעִים [שבזמן הזה] וואָס זיי האָבן אַ טְהָרָה דורכן כֹּהֵן, ווידעראום שטייט דאָך אָבער [מרומז] די אומות הָעוֹלָם אוֹיכעט, די נְגָעִים וואָס זיי קומען נאָר אויף די אומות הָעוֹלָם.

נח

ס'איז נאָר נישט שווער [מה שדיני הנגעים נוהג רק בישראל ולא בהאומות], ווייל לעתיד וועלן זיין די נְגָעִים אויף אייביג ביי די אומות [וכמו שביארנו לעיל (באות לא)].

מילא היצט איז טאָקע [ביי] די אומות הָעוֹלָם נישט, אָבער שפּעטער וועט זיין פאַרקערט [שהנגעים דלעתיד יהיו רק באומות העולם, והגם שלא שייך אצלם 'הלכות' נגעים, אבל יהיה אצלם 'עונש' ומציאות הנגעים. אבל בישראל נאמר ביום "טהרתו" דלעתיד כשיטהר אותם הקב"ה, שוב לא יהא בהם עוד נגעים (וכדלעיל סוף אות כח)].

נט

ישוב קושיא ג

כששמעו ישראל בפרשה זו, שרמו בה עונש הנגעים והמכות על האומות לעתיד, נתייראו שלא יענשו גם הם, כיון שבזמן הגלות נתפסו גם ישראל בהחמאים של אותן האומות

אידן וועלן זיך אָבער פאַרכטן, [ווייל] מ'איז דאָך אויך געכאַפט אין די תַּטָּאִים [של האומות, כשישבו בזמן הגלות] אונטער די אומות וואָס מ'איז געווען.

ס

וכמו שפירשו בפסוק כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמָּתִי "בְּמִצְרַיִם" לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ, דלכן הזכיר דוקא עונש המצריים שלא יבאו עליהם, כי מזה נתייראו ישראל שלא יענשו, יען שהיו תחת ידם ועי"ז נתפסו גם הם בחמאי מצרים

איבערדעם שטייט דאָך (בשלח טו, כו) אַז כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמָּתִי "בְּמִצְרַיִם" לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ, כִּי אֲנִי ה' רַפָּאֵךְ.

וואָס עפעס [זאָגט ער נאָר] הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמָּתִי "בְּמִצְרַיִם", און אַנדערע מחלות [דען] יאָ?

[אבל הטעם] פאַרוואָס, [ווייל] פאַר 'דעם' האָבן זיי זיך געפאַרכטן [מער ווי פאַר אַנדערע זאָכן].

ווייל אידן זענען דאָך געווען אונטער די מִצְרַיִים, [און] איבעראַל יעדע אומָה [וואו אידן זענען בגלות] - אַזוי ווי עס שטייט דאָך^{מב} - איז מען דאָך געכאַפט אין די מְדוֹת פֿון

^{מב} עיין במאור ושמש פרשת מסעי (עה"פ כי אתם באים אל הארץ כנען): הענין הוא כך, שְׁשָׁרִים שלמעלה הם המביאים לכל תאוות ויצר הרע שבעולם, שכל רצונם למשוך את האדם אחר תאוות יצר הרע. ובפרט לאיש

'דער' אומָה, [ווייל] מ'איז דאָך דאָרטן אונטער זיי, און ס'איז שוֹלֵט די קְלִיפָּה דאָרטן. [וממילא] אידן זענען געווען געכאַפט אין טומאַת מַצְרִים, און זיי האָבן געזען די אלע מכות פון די מַצְרִיִּים, וואָס ס'איז געווען מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה פֶּאָר 'די' עבירות, האָבן זיך אידן געפֿאַרכטן פֿאַר 'דעם', נאָך מער ווי פֿאַר אַנדערע זאַכן, ווייל אין דעם זענען זיי [אליין] דאָך אויך געווען געכאַפט, [ווייל] זיי זענען דאָך געווען דאָרט. איבערדעם האָט מען געזאָגט כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמָתִי "בְּמַצְרִים" לֹא אָשִׁים עָלֶיךָ.^{מג} אַזוי שטייט דאָך אין ספרים^{מד}.

סא

ממילא ווען אידן מ'האָט מיט זיי [געלערנט פרשת נגעים], זיי האָבן דאָ געזען די פרשה פון נְגָעִים, האָבן זיי דאָך געזען [ווי] די מַפְלָה פון די אומות הָעוֹלָם שטייט דאָך אויך אין דער פרשה, ווי ער רעכנט דאָך אויס שְׁאֵת [זוּ כָּבֵל, בְּהֶרֶת] זוּ יָן, [און] מְדִי און אָדום, שטייט דאָך גאָר זייער 'סוף' אויך דאָ [מרומז]. און זיי [הדור המדבר] האָבן דאָך משיג געווען אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה אַלדינס, אפילו וואָס אונז זעה מיר נישט. זיי זענען דאָך געווען גרויסע פֿעֲלֵי הַשְּׂגָה. [ועל כן] דער דור המדבר ווען זיי האָבן געהערט בשעת מתן תורה דאָס ערשטע מאל די פרשה פון נְגָעִים, האָבן זיי דאָך געזען דעם 'סוף' פון די אומות הָעוֹלָם. האָבן זיי [וידן] באַרעכנט מי יוֹדֵעַ [אם לא יבא ח"ו עונשים כאלו גם עלינו], מ'איז דאָך דערינען [געכאַפט], מ'האָט דאָך געזען [כשהיו במצרים] אַז אידן זענען געכאַפט אין די אַלע זאַכן, ווען מ'איז אונטער די אומות. האָבן זיי זיך אויך געפֿאַרכטן.

הישראלי, כל מגמתם לנתק אותם מעבודתו, עבודת השי"ת. - והנה האיש הישראלי שרואה זאת שרוצים להביאו לתאוות העולם השפל בלבושם או בלשונוֹם, אז צריך שלא לשמוע אליהם בשום אופן, ולעשות היפוך מתאווה וכו', וצריך האיש הישראלי להיות חזק ואמין לבו בגבורים לגעור בתאוות שרואה השר למשוך אותו ולא ללכת אחריו, ובזה הוא משפיל את השר של מדינה שהוא ומחלישו מכוחו של מעלה וכו'. וידוע שמעשה הכנענים מקולקלים מכל האומות, כפירוש רש"י ז"ל בפרשת אחרי (יה, א) בפסוק כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וגו' וכְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה וגו', שְׁשָׁרִים של מעלה הביאו אותם לתאוות גדולות וכפרו בהשגחה יותר מכל האומות עובדי עבודה זרה, על כן הזהיר השי"ת אותם שלא לילך אחריהם, רק לדבק בשרשם של שורש הנשמות של מעלה, ובזה יפלו השרים של ארץ כנען ויחלשו כוחם.

ובמאור ושמש לסוכות (רמז יום ג' דסוכות): ונוסף בביאור הדבר, באופן היכולת להכניעם, כי כל אומה מהשבעים אומות היא שקועה במדה רעה משונה מאומה אחרת, ולזה עינינו רואות באומות, כי מהם אשר טבע העם ההוא לשפוך דם, ומהם אשר טבע האומות להיות שטופים בזימה וגניבה ודומיהן, זה יורה כי שר שלהם הוא המושך אותם לזה. - ואדם נברא כלול מכל העולמות עליונים ותחתונים, ויש בו כללות השבעים שרים גם כן, והוא כח המושך לתאוות הגשמיות שונות זו מזו. - והצדיק אשר פער הרע מקרבו והפכו לטוב, והכניס הדבר ההוא תחת הקדושה, יש לאל ידו להכניע השר המושך אל התאוה ההיא שנכנסה להקדושה על ידי הצדיק. דרך מִשְׁלָל, אם הצדיק מלמד להחוסים בצילו לבל ילבשו מלבוש נכרי, ומכניס הדבר הזה אל הקדושה, מכניע בזה אומה ושר שלה, המושך אותה לתאוה מלבושי פריצות.

^{מג} ועיין בזה בדברי רבינו בס"ב בא תשי"ז, יתרו תשכ"ב, ועוד.

^{מד} ועיין ברש"י כי תבוא (כח, ט) על הפסוק את כל מִדְּוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם, וז"ל: אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם. תדע שכן כתיב וְהָיָה יָאֵם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע וגו' כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמָתִי בְּמַצְרַיִם לֹא אָשִׁים עָלֶיךָ, אין מייראין את האדם אלא בדבר שהוא גָּנוּר מִמּוֹ.

סב

סיום ישוב קושיא א

ולוה השיב להם אלו לאומות העולם, כי עונש הנגעים והמכות
דלעתיד שאין להם כפרה, יגיעו רק להאומות, ולא לישראל

האט מען געזאגט ניין. אלו לאומות העולם, דעס וואס עטס זעטס דא אט, דעם
גרויסן אבדון פון די נגעים, דעס וואס ס'וועט זיין לעתיד אויף די אומות העולם, דאס
איז טאקע 'נאָר' פאר די אומות העולם, אבער נישט פאר ענק^{מה}.

סג

ישוב קושיא ב - בביאור הלשון לאכול ולשתות
אכל אתם יש לכם כפרה על ידי לאכול ולשתות, כי שלחנו
של אדם מכפר עליו בקרבנות, וכדרך שביאר הישגח משה

ואתם - זאגט ער - "לאכול ולשתות", ווי מ'זעה מיר דאך (בגמרא א) דאס איז דאך
במקום קרבנות, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר, [און] אזוי ווי ס'שטייט אין ישגח
משה [הסבר הדבר, שהוא על ידי שישעבד לבו למקום על ידי התבוננות החשבון של השתעבדות
הפחות להנכבד] (וכדלעיל אות נא).

סד

המשך ישוב קושיא ב - בביאור הלשון ולעסוק בתורה
וכן יש לכם כפרה על ידי ולעסוק בתורה,
כי כל העוסק בתורה כאילו הקריב קרבנות

און [מה שאמרו עוד במדרש] "ולעסוק בתורה", איז דאך פשוט גוט.
[ווייל] דורך די [עסק ולימוד] תורה הקדושה איז מען דאך מקיים די קרבנות, [אזוי]
שטייט דאך אין די גמרא אין תענית אויפן ארט (וכדלעיל אות לד).

סה

ועוד כי בזכות עסק התורה תזכו להנאולה,
שיתקיים "ביום טהרתו" והובא אל הכהן

און עקסטערדעם די גאולה וועט דאך זיין [בזכות] פון די תורה.
[אזוי] ווי איך האב פריער געזאגט (באות מו-מח) [בביאור הפסוק] זאת תהיה תורת
המצרע ביום טהרתו והובא אל הכהן.

סו

המשך ישוב קושיא ב - בביאור הלשון ולשמוח
ומה שאמרו "ולשמוח", גם כן הוונה לעסוק בתורה המשמחת את הלב

ווידעראום [מה שאמר] "ולשמוח", קען זיין איז אויכעט דאס, [ווייל] מיט די תורה
הקדושה איז מען זיך מחזק, [וכמו שנאמר] (תהלים יט, ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב^{מי}.

^{מה} כי ישראל עתידין לשוב אז בתשובה שלימה, ולשמוע בקול ה', ע"י השפעת תורתו של מלך המשיח, ויטהר
אותם הקב"ה מן הנגעים טהרה עולמית. ועל דרך הכתוב 'אם שמוע תשמע' וגו' כל המחלה אשר שמתי
'במצרים' לא אשים עליך.

^{מי} ועיין בגמרא תענית (ל), בטר ושו"ע (או"ח תקנ"א) דמטעם זה אסור ללמוד תורה בתשעה באב, משום שנאמר
פקודי ה' ישרים משמחי לב.

ובשלחן ערוך הלכות תפילה (שם צג, ב-א): לא יעמוד להתפלל וכו' אלא מתוך שמחה וכו'. - אין עומדים
להתפלל מתוך דין, ולא מתוך הלכה, שלא יהא לבו טרוד בה, אלא מתוך הלכה פסוקה. וכתב הרמ"א: והיינו
נמי כמו מתוך שמחה, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב.

[ואם כן מה שאמרו במדרש במקום אחד "וְלִשְׁמוֹת", ובמקום אחר אמרו "וְלִעֲסוֹק בְּתוֹרָה", הכל ענין אחד הוא שהוא עסק התורה].

סז

או הכוונה, דגם בומן הגלות יש להתחזק בשמחה
על ידי האמונה והצפייה להישועה העתידה

[וגם יש לומר שהוא ענין בפני עצמו, והכוונה כי] מ'דארף האבן ש'מחה אויף די ישועה
וואָס וועט קומען [בעתיד] (וכדלעיל אות נד-נו).
אפילו ווען מ'איז צובראָכן, דארף מען זיך מ'חזק זיין [עם השמחה דלעתיד].
[אפילו] ווען מ'איז בגלות, דארף מען וויסן [לקיים] "וְלִשְׁמוֹת" [עם האמונה והצפייה על
לעתיד], אַז דער בורא כל עולמים וועט העלפן אידן. אידן וועלן געהאָלפן ווערן.

סח

סיום התורה - וברכת הקורש

מ'שטיי מיר היצט אין די ימי ספירה, [יעזור הקב"ה] מ'זאל האבן הַכֵּנָה אויף קבֿלת
הַתּוֹרָה [שבחג השבועות].
[ביי] קבֿלת הַתּוֹרָה איז דאָךְ געווען חירות פון אַלדינגס, [וכמו שדרשו בפסוק] חֲרוּת
עַל הַלּוּחֹת (תשא לב, טז), אל תקרי חרות אלא חרות (עירובין נד.), חירות מִמַּלְאָךְ הַמּוֹת,
חירות מִשְׁעֶבֶד מַלְכִּיּוֹת, חירות פון אַלע צָרוֹת.
זאָל מיר במהרה זוכה זיין.
מ'זאל מיר מִקְבֵּל זיין די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, בְּאַמֶּת וּבִתְמִים.
מ'זאל זוכה זיין צו זען במהרה, הַתְּרוֹמָמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וַיִּשְׂרָאֵל בְּמַהֲרָה,
וְהַתְּגִלוֹת כְּבוֹד שְׁמִים עֲלֵינוּ, במהרה בימינו אמן.

